

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Юридичний факультет
Кафедра кримінального права і процесу

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента

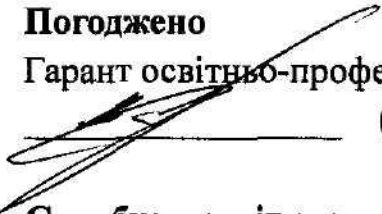
Віктимологія

підготовки бакалавра
спеціальності 081 Право
освітньо-професійної програми ПРАВО

Силабус освітнього компонента «Віктимологія» підготовки бакалавра, галузі знань 08 Право, спеціальності 081 Право, за освітньо-професійною програмою ПРАВО

Розробник: доцент кафедри кримінального права і процесу, кандидат юридичних наук, доцент Зарадюк З. В.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:
 (проф. Кравчук В.М.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри кримінального права і процесу

протокол № 1 від 12 вересня 2022 р.

Завідувач кафедри: (Фідря Ю.О.)

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна /освітньо-наукова/освітньо-творча програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	08 Право 081 Право Право Бакалавр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 150/ 5		Рік навчання 3
		Семестр 6-ий
		Лекції 22 год.
		Практичні (семінарські) 20 год.
ІНДЗ: немає		Самостійна робота 98 год.
		Консультації 10 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання: українська		

II. Інформація про викладача

ППП Зарядюк Зоряна Валентинівна
 Науковий ступінь кандидат юридичних наук
 Вчене звання доцент
 Посада доцент
 Контактна інформація criminology.vnu@ukr.net
 Дні занять https://www.law.vnu.edu.ua/

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу

Соціальні потреби підвищення ефективності запобігання та протидії злочинності обумовлюють дослідження ролі жертви, її якостей, рис, властивостей характеру, стосунків зі злочинцем у до злочинний період або безпосередньо у процесі його вчинення. Саме цим проблемам і присвячена навчальна дисципліна «Віктимологія», *предметом* вивчення якої є: поняття жертви злочину та її особистісні якості: віктимність, віктимізація, віктимна поведінка, а також віктимогенні фактори, віктимологічні конкретні ситуації, віктимологічне запобігання злочинності.

Сьогодення вимагає відходу від пошуку причин перетворення індивіда на жертву з метою зосередження на можливостях подолання наслідків віктимізації. Кожна людина внаслідок зовнішніх несприятливих умов, ризиків соціалізації чи внутрішніх схильностей світовідчуття протягом життя неодноразово набуває внутрішнього статусу жертви.

2. Пререквізити

Навчальна дисципліна базується на вивченні таких дисциплін як «Кримінальне право», «Адміністративне право» «Психологія», «Кримінологія» та ін..

Постреквізити

Знання кримінології необхідні для вивчення таких дисциплін як «Криміналістика», «Кримінально-виконавче право», «Кримінально-процесуальне право» тощо.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є надання студентам системних знань щодо сутності віктимології як науки про жертву та використання цих знань у розробці заходів віктимологічного запобігання злочинності.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- оволодіння студентами знанням про предмет віктимології (віктимологічна характеристика жертв (потерпілих) від злочинних посягань; відносини, що пов'язують злочинця та жертву (потерпілого); соціальні та особистісні (об'єктивні та суб'єктивні) причини та умови, що детермінують становлення потерпілих; особистісно-ситуаційна природа взаємодії злочинця і жертви до вчинення злочину та під час вчинення злочину), завдання, методологію, місце у системі наукового пізнання;
- вироблення у студентів практичних вмінь та навичок аналізу та оцінки даних про жертв злочинів, орієнтуватися в основних нормативно- правових актах у сфері захисту прав і законних інтересів жертв (потерпілих) від злочину; розробляти пропозиції щодо вдосконалення та розроблення новітніх ефективних заходів мінімізації віктимогенних ситуацій та підвищення запобіжного впливу на процес віктимізації населення і його окремих груп;
- оволодіння студентами прийомами прикладних віктимологічних досліджень поведінки жертви злочину, віктимогенної детермінації відхилень від норм безпечної поведінки, особистості і типології жертв злочинів, а також знання системи методик виходу із конфліктних ситуацій.

4. Результати навчання (Компетентності)

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі загальні компетентності:

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій;
- Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі фахові компетентності:

- Цінування честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи;

- Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти;
- Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції;
- Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності;
- Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен продемонструвати наступні результати навчання:

- Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.
- Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.
- Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.
- Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
- Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.
- Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.
- Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.
- Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.
- Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Загальнотеоретичні та методологічні основи віктимології					
Тема 1. Віктимологія як наука і навчальна дисципліна.		2	2	10	2
Тема 2. Жертва злочинних посягань.		2	2	10	
Тема 3. Природа та значення віктимності та віктимізації.		2	2	10	
Тема 4. Віктимологічна детермінація.		2	2	10	2
Тема 5. Інститут примирення жертви та злочинця.		2	2	10	
Тема 6. Окремі категорії жертв злочинів.		2	2	10	2
Разом за модулем 1	90	12	12	60	6
Змістовий модуль 2. Віктимологічна характеристика та запобігання окремим видам кримінальних правопорушень.					

Тема 7. Віктимологічне запобігання злочинності.		2	2	7	2
Тема 8. Віктимологічна характеристика та запобігання насильницьким злочинам.		2		10	
Тема 9. Віктимологічна характеристика корисливих та корисливо-насильницьких злочинів та запобігання їм.		2	2	7	2
Тема 10. Пенітенціарні аспекти кримінологічної віктимології		2	2	7	
Тема 11. Віктимологічна характеристика та запобігання неповнолітньої злочинності.		2	2	7	
Разом за модулем 2	60	10	8	38	4
Всього годин:	150	22	20	98	10

6. Завдання для самостійного опрацювання

1. Предмет віктимології.
2. Цілі, завдання, функції віктимології.
3. Методологія і методика віктимологічних досліджень.
4. Огляд віктимологічних досліджень у світі.
5. Віктимність: природа та значення.
6. Віктимна поведінка жертв злочинів.
7. Віктимізація: поняття і загальна характеристика в Україні.
8. Поняття жертви злочину.
9. Структура особистості жертви злочину та рівні її вивчення.
10. Класифікація і типологія жертв злочинних посягань.
11. Психологія жертв злочинних посягань.
12. Жінка як жертва кримінального правопорушення.
13. Особа похилого віку як жертва кримінального правопорушення.
14. Підприємець як жертва кримінального правопорушення.
15. Користувач мережі Інтернет як жертва кримінального правопорушення.
16. Особи, що займаються професійною діяльністю, пов'язаною з ризиком, як жертви злочинних посягань.
17. Неповнолітній як жертва кримінального правопорушення.
18. Особливості віктимної поведінки неповнолітніх.
19. Особливий характер допомоги неповнолітнім, котрі стали жертвою кримінального правопорушення.
20. Соціальні, психологічні та інші чинники формування віктимності і віктимної поведінки.
21. Дозлочинні зв'язки і відносини між злочинцем і жертвою та їх вплив на мотивацію і рішення про вчинення кримінального правопорушення.

- 22.Віктимогенна ситуація та її роль у механізмі злочинної поведінки.
- 23.Особливості вибору злочинцями жертв злочинних посягань.
- 24.Віктимологічне запобігання злочинності: загальна характеристика, види та основні напрями.
- 25.Об'єкт віктимологічного запобігання.
- 26.Форми і методи віктимологічного запобігання злочинності.
- 27.Відновлення прав жертв кримінальних правопорушень та відшкодування заподіяної їм шкоди.
- 28.Міжнародна практика віктимологічного запобігання злочинності.
- 29.Основи когнітивно-поведінкового втручання.
- 30.Моделювання поведінки за допомогою формування когнітивних навичок.
- 31.Застосування когнітивного реструктурування з метою моделювання поведінки.
- 32.Різноманітні підходи до класифікації кримінальних правопорушень.
- 33.Склад кримінального правопорушення.
- 34.Види кримінальних правопорушень у залежності від об'єкту злочинних посягань.
- 35.Віктимна поведінка жертв злочинів, пов'язаних із насильством у сім'ї, сферах побуту і дозвілля, та запобігання їм.
- 36.Віктимна поведінка жертв статевих злочинів та запобігання їм.
- 37.Віктимна поведінка жертв вуличного насильства.
- 38.Віктимна поведінка жертв насильства на ґрунті національної, расової та релігійної нетерпимості та його запобігання.
- 39.Віктимна поведінка жертв торгівлі людьми та її запобігання
- 40.Віктимна характеристика жертв крадіжок та запобігання їм.
- 41.Віктимна поведінка жертв шахрайств та запобігання їм.
- 42.Віктимна поведінка жертв вимагань та запобігання їм.
- 43.Віктимна поведінка жертв грабежів і розбоїв та запобігання їм.
- 44.Віктимологічна характеристика злочинців і жертв злочинів, учинених під час військових дій.
- 45.Запобігання злочинам, учиненим під час військових дій.
- 46.Віктимологічна характеристика злочинців і жертв злочинів, учинених з необережності.
- 47.Запобігання злочинам, учиненим з необережності.
- 48.Основи ювенальної віктимології.
- 49.Віктимологічне запобігання злочинності.
- 50.Віктимологічна характеристика злочинів, учинених з необережності, та запобігання їм.
- 51.Становлення та розвиток відновного правосуддя.
- 52.Нормативне регулювання процедури примирення між потерпілим та обвинуваченим.
- 53.Програми примирення жертви і злочинця.
- 54.Взаємозв'язок злочинця та потерпілого.
- 55.Віктимологія як галузь кримінологічної науки

IV. Політика оцінювання

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного, підсумкового контролю (максимум 60 балів), яка сумується до кількості балів, які отримав студент на екзамені (максимум 40 балів).

Поточний контроль - це оцінювання навчальних досягнень студента (рівень теоретичних знань та практичні навички з тем, включених до змістових модулів) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях (під час відпрацювання пропущених занять чи за бажанням підвищити попереднє

оцінювання) та активності студента на занятті.

Поточний контроль реалізується у формі опитування, виступів на семінарських заняттях, експрес-контролю, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання студентом тощо.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- виступ з основного питання;
- усна доповідь;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- аналіз законодавства та монографічної літератури;
- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- підготовка тез, конспектів навчальних або наукових текстів;
- систематичність роботи на семінарських заняттях, активність під час обговорення питань.

Критерії оцінювання усної відповіді:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладання, культура мови;
- емоційність та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури;
- посилання на норми чинного законодавства;
- аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки.

Вимоги викладача:

- обов'язкове відвідування навчальних занять;
- активність студента під час практичних занять;
- своєчасне виконання завдань;
- відпрацювання занять, що були пропущені або не підготовлені.

Не допустимо:

- пропуск занять без поважних причин;
- запізнення на заняття;
- користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття.

V. Підсумковий контроль

1. Виникнення і розвиток кримінологічної віктимології.
2. Віктимологічні дослідження за Л. В. Франком.
3. Поняття та предмет кримінологічної віктимології.
4. Мета і функції віктимології.
5. Методологія кримінологічної віктимології.
6. Завдання і практичне значення кримінологічної віктимології.
7. Поняття жертви у віктимології.
8. Характеристика безпосередньо постраждалих та рикошетних жертв.
9. Співвідношення понять «потерпілий» та «жертва злочину».
10. Структура особи потерпілого.

11. Класифікація жертв за Б.Мендельсоном та типи потерпілих за Рівманом. Д.
12. Поділ жертв на класи за Г. Гентігом.
13. Класичний розподіл жертв злочинів.
14. Характеристика поведінки жертв злочинів.
15. Поняття та ознаки віктимності.
16. Характеристика видів віктимності.
17. Форми та рівні віктимності.
18. Взаємозв'язок злочинності та віктимності.
19. Кримінологічне значення вивчення віктимності.
20. Бачення поняття віктимізації різними науковцями.
21. Види та властивості віктимізації.
22. Сучасний стан кримінологічної віктимізації в Україні.
23. Поведінка людини та її роль у генезисі злочину.
24. Характеристика індивідуальної віктимної поведінки.
25. Класифікація детермінант віктимної поведінки.
26. Поняття і система віктимологічної профілактики.
27. Рівні віктимологічної профілактики.
28. Форми і методи віктимологічної профілактики.
29. Особа потерпілого та її правовий захист.
30. Віктимологічна профілактика окремих видів злочинів.
31. Кримінологічна та віктимологічна характеристики загально кримінальної корисливої злочинності.
32. Характеристика осіб потерпілих від корисливих злочинних посягань.
33. Обставини, що детермінують процес віктимізації корисливих злочинів.
34. Заходи віктимологічної профілактики загальнокримінальних корисливих злочинів.
35. Віктимологічна характеристика некорисливих насильницьких злочинів.
36. Особливості віктимізації некорисливих насильницьких злочинів .
37. Заходи віктимологічної профілактики некорисливих насильницьких злочинів.
38. Віктимологічна характеристика жінки-жертви.
39. Криміногенні чинники злочинних посягань стосовно жінок .
40. Заходи віктимологічної профілактики злочинів, що вчинюються стосовно жінок.
41. Віктимологічна характеристика злочинів, учинених стосовно неповнолітніх.
42. Віктимологічна детермінація злочинів, учинених стосовно неповнолітніх.
43. Особливості віктимологічної профілактики злочинів, учинених стосовно неповнолітніх.
44. Віктимологічна характеристика злочинів, учинених на ґрунті сексуального насильства.
45. Причини та умови вчинення злочинів, пов'язаних із сексуальним насильством.
46. Заходи віктимологічної профілактики злочинів, що вчинюються на ґрунті сексуального насильства.
47. Поняття «фонових» явищ та їх зв'язок зі злочинністю.
48. Віктимологія бродяжництва, жебрацтва та азартних ігор.
49. Віктимологічні аспекти пияцтва, наркоманії та поширення СНІДу.
50. Віктимологія проституції та міграції
51. Поняття віктимологічного аспекту в місцях позбавлення волі.
52. Жертва злочину в місцях позбавлення волі та її роль у системі віктимологічних детермінант протиправної поведінки.
53. Формування віктимологічного потенціалу на основні профілактичні напрями його нейтралізації в місцях позбавлення волі.
54. Віктимологічна характеристика злочинів, що вчинюються у сфері сімейно-побутових відносин.

55. Особа потерпілого в сімейно-побутовій злочинності.
56. Фактори, що зумовлюють процес віктимізації населення у сфері сімейно-побутових відносин.
57. Віктимологічні заходи запобігання злочинам у сфері сімейно-побутових відносин.
58. Віктимологічна характеристика злочинів, що вчинюються з необережності.
59. Віктимологічна детермінація злочинів, що вчинюються з необережності.
60. Заходи загальної та спеціальної віктимологічної профілактики необережних злочинів

Форма проведення заліку: усно.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р.
3. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 р.
4. Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20.09.2011 р.
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18.12.2018 р.

Основна література:

1. Європейська конвенція щодо відшкодування збитку жертвам насильницьких злочинів (ETS N 116) Рада Європи; Страсбург, 24.11.1983 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_319.
2. Рекомендація R (85) 11 Комітету міністрів державам-членам стосовно положення потерпілого в межах кримінального права та кримінального процесу. – Рада Європи, Комітет Міністрів Ради Європи від 28.06.1985 № R(85)11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_127.
3. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою; Резолюція 40/34 Генеральної Асамблеї ООН від 29.11.1985 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_114.
4. Кодекс щодо захисту дітей від жорстокого поводження в мережі Інтернет та Інтернет-ресурсах [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.kyivstar.ua/f/1/about/responsibility/clients/responsible_decisions/Code .pdf](http://www.kyivstar.ua/f/1/about/responsibility/clients/responsible_decisions/Code.pdf).

5. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15.11.2000 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_791.

6. Рекомендації відносно міжнародного співробітництва в галузі запобігання злочинності та кримінального правосуддя в контексті розвитку. – Резолюція ООН від 14.12.1990 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_832.

7. Віктимологія: навч. посіб./В.В. Голіна, Б.М. Головкін, М.Ю.Валуйська та ін.; за ред. В.В. Голіни і Б.М. Головкіна. Харків: Право, 2017. 308 с.

8. Вестбрук Д., Кеннерлі Г., Кірк Дж. Вступ у когнітивно-поведінкову терапію. Львів: Свічадо, 2014. 410с.

9. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та галузь знань 08[практичних занять з навчальної дисципліни «Віктимологія» / уклад.:]«Право», спеціальність 081 «Право», другий (магістерський) рівень В.В. Голіна, Н.В. Сметаніна, К.Д. Кулик. Х: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2020. с. 52.

10. School-based violence prevention: a practical handbook. Geneva: World Health Organization; 2019. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

Додаткова література:

1. Зарадюк З.В. Характеристика жертв злісної непокори вимогам адміністрації установ виконання покарань // Альманах міжнародного права. 2020. № 23. С. 112 – 120.

2. Зарадюк З. В. Захист прав жертв домашнього насильства. *Проблеми забезпечення прав і свобод людини*: зб. матеріалів VII міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 11 груд. 2020 р. Луцьк, 2020. С. 29 – 31.

3. Головкін Б. М. Як стають жертвами злочинів / Б. М. Головкін // Проблеми законності : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. Вип. 136. С. 161–172.

4. Кулик К. Д. Віктимологічна характеристика жертв розбещення неповнолітніх в Україні. Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 4. С. 343- 348.

5. Прокопишин Є. Віктимологічні проблеми сучасних крадіжок / Є. Прокопишин // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі конституційної реформи : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 31 березня 2017 р.). Дніпро : ДДУВС, 2017. С. 76-78.

Інформаційні ресурси:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main> - сайт Верховної Ради України (законодавство)

<http://www.scourt.gov.ua> - офіційний веб-сайт Верховного Суду України

: <https://minjust.gov.ua/> - офіційний сайт Міністерства юстиції України

<http://www.nbuv.gov.ua/> - Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського